# אופיו של טקס החתונה המתקדם וייחודו

במסורת היהודית נתפס קשר הנישואים כדבר מקודש, ההולם את הטבע האנושי. לפיכך, רגע יצירתו של קשר הנישואים, קרי טקס החופה והקידושין, הוא רגע מיוחד בחיי האדם, רגע שאמור לשקף את הדרם ואת יופיים של חיי הנישואים.
החופה, שמתחתיה נערך טקס הנישואין, היא סמל לבית ולמשפחה שבני הזוג עתידים להקים. התנועה ליהדות מתקדמת מאמינה שהתא המשפחתי צריך להיות מבוסס על ערכי שוויון, שותפות ואהבת אמת בין בני הזוג. ערכים אלו באים לידי ביטוי גם ברגע תחילתה של השותפות הרשמית ביניהם, טקס החופה והקידושין.
בנייתו של בית משותף והקמתו של תא משפחתי דורשים יצירה והתחדשות מתמדת, בצד שמירה על הקשר לעבר וטיפוחה של מסורת הדורות הקודמים. אנו מציעים לכם אפשרות ליצירה משותפת של טקס שוויוני שיבטא את שאיפתכם ותקוותיכם לעתיד, בצד שמירה על כל המרכיבים המרכזיים והמשמעותיים בטקס החתונה המסורתי.

## במה דומה הטקס היהודי המתקדם לטקס האורתודוקסי?

טקס החתונה שאנו מציעים הוא טקס הלכתי ומסורתי. קיימים בו כל המרכיבים הדרושים על מנת שהחתונה תהיה הלכתית על כל מנהגיה. הטקס כולל את ברכות האירוסין, החלפת הטבעות, הקראת הכתובה, שבע הברכות ושבירת הכוס. אנו מייחסים חשיבות רבה לכך שבני הזוג יבינו את מהות המרכיבים ההלכתיים והמסורתיים שבטקס. **הרב או הרבה שתבחרו ישמחו להסביר לכם את מהלך הטקס גם לאורחיכם, אם תחפצו בכך.**

## במה שונה הטקס היהודי המתקדם מהטקס האורתודוקסי?

שני עקרונות מרכזיים מייחדים את טקס החופה המתקדם ומבדילים אותו מהטקס האורתודוקסי, והם:

- שוויון מוחלט בין המינים והיעדר מוטיב הקניין, המופיע בסדר הטקס המסורתי.
- שיתוף בני הזוג בעיצוב הטקס ומסריו.

### שוויון מוחלט בין המינים

שוויון בין המינים הוא ערך יסוד בדרכה של היהדות המתקדמת. טקס החופה האורתודוקסי מנציח את התפיסה הקדומה בדבר ההבדל שבין שני בני הזוג. דבר זה בולט בטקס הקידושין במעמד נתינת הטבעת, שבו החתן מקדש את הכלה, ובכך רוכש עליה קניין ובעלות. בטקס החופה המתקדם מקדשים בני הזוג זה את זה. תוקפם ועצמתם של הקידושין נובעים מתוך ההדדיות של האמירות. החלפת הטבעות הופכת כך לסמל של שוויון, שותפות אמת ואהבה שבהם מתברך הזוג.
עקרון השוויון בא לידי ביטוי גם בנוסח הכתובה: בעוד שהכתובה האורתודוקסית עוסקת בפירוט חובותיו של הגבר כלפי האישה בלבד, הכתובה המתקדמת היא הצהרה של בני הזוג על אודות מחויבותם ההדדית. בני הזוג יוכלו לבחור עד ועדה לחתימה על הכתובה.

### שיתוף בני הזוג בעיצוב הטקס ומסריו

אנו מאמינים כי זכותם וחובתם של בני הזוג לגלות מעורבות בעיצוב מעמד החופה, כך שישקף נאמנה את אופיים ואת אופי הקשר שביניהם. משום כך, מוזמנים בני הזוג ליטול חלק בעיצובו של טקס החופה ביחד עם הרב או הרבה אשר ינחו אותם. דוגמאות לשותפות זו של בני הזוג הן: הוספת אמירות אישיות בטקס החלפת הטבעות, בחירה בין נוסחים שונים של ברכות, שילוב

ברכות של בני משפחה וחברים וכו׳. בני הזוג אף יוכלו לנסח כתובה אישית שתבטא את ההתחייבות ההדדית ביניהם.
טקס הנישואים הוא אחד הרגעים החשובים והמיוחדים בחייו של האדם. אנו מציעים לכם לא להתפשר על רגע זה. ביכולתכם להבטיח כי טקס החופה והקידושין שלכם יבטא נאמנה את דרככם בחיים ואת הציפיות שלכם מהחיים המשותפים, ובו בזמן ישקף את הקשר האיתן עם העם ומורשתו.

### טבילה במקווה

הטבילה במקווה נעשית כדי להיטהר. הטהרה היא מצב של ״ניקיון רוחני״, והטבילה במקור מים חיים, כמו ים, מעין או נחל, היא סמל להתחדשות.
בעולם האורתודוקסי, אישה הולכת לטבול בפעם הראשונה רק לפני החתונה כיוון שעד אז היא טרם באה במגע עם גבר, ואין משמעות לטבילה. בעולם המודרני המצב אינו כזה, כיוון שפעמים רבות בני הזוג חיים יחדיו לפני החתונה ממילא. לכן, הטבילה לפני החתונה היא סמל להתחדשות, ולא להיטהרות לקראת ״הלילה הראשון״.
מטעם זה התנועה ליהדות מתקדמת אינה מחייבת את הכלה בטבילה במקווה טרם החופה. עם זאת, רבות התנועה ורבניה ישמחו לסייע לבני זוג המעוניינים בכך לתכנן טקס טבילה ייחודי ברוח היהדות המתקדמת, ולציין יחדיו את המעבר לשלב חדש ביחסים ביניהם (שכן ההתחדשות היא של שניהם, ולא רק של האישה).

## היבטים משפטיים והשלכות מעשיות

כפי שצוין בפתח דברי ההסבר, ״חבילת הנישואים״ של התנועה ליהדות מתקדמת משלבת טקס חופה וקידושין ברוח שוויונית ומתקדמת עם נישואים אזרחיים בחו״ל, המזכים את בני הזוג ברישומם כנשואים במרשם האוכלוסין. להלן מספר השלכות משפטיות של ההליכים המבוצעים במסגרת ״חבילת הנישואים״.
**חשוב להדגיש** כי ענייני המעמד האישי הנם עניינים משפטיים סבוכים, המושפעים רבות ממצבו הספציפי של כל זוג. לפיכך, ההסבר המובא בדפים אלו הנו הסבר ראשוני, שמטרתו מתן תשובות לשאלות בסיסיות בלבד, ואינו מהווה תחליף לייעוץ משפטי. אם אתם מעוניינים ב״חבילת הנישואים״, תוכלו לקבל ייעוץ משפטי מקיף מהמחלקה המשפטית של התנועה, הפועלת במסגרת המרכז לפלורליזם יהודי.

### מדוע יש צורך בנישואים אזרחיים בחו״ל ואין להסתפק בטקס היהודי המתקדם ?

מדינת ישראל הסמיכה את הממסד הרבני האורתודוקסי כסמכות הבלעדית לנישואים ולגירושים הנערכים בישראל. היא אינה מכירה ברבנים שאינם אורתודוקסים כרושמי נישואים. המדינה מכירה בנישואים אזרחיים הנערכים במדינות שונות ברחבי העולם לצורכי רישום. זוגות שנישאו בנישואים אזרחיים במדינה המוכרת ע״י ישראל, יוכלו להירשם כנשואים במרשם האוכלוסין. משמעותה של הכרה זו תפורט בהמשך.
**חשוב להדגיש** כי במסגרת ״חבילת הנישואים״ של התנועה ליהדות מתקדמת נדרשים בני הזוג להסדיר את יחסיהם במסגרת נישואים אזרחיים, ולא ניתן לקיים טקס חופה וקידושין, שבצדו מערכת יחסים של ידועים בציבור בלבד.

## כיצד מתחתנים בחו״ל?

לכל מדינה דרישות משלה, על כן יש לברר מראש מהן הדרישות של המדינה, שאתם מעוניינים להינשא בה. את הבירור ניתן לערוך בשגרירות המדינה בארץ (לא תמיד הם מתמצאים בתחום) או בשגרירות ישראל באותה מדינה. להוכחת המצב המשפחתי יש לבקש ממשרד הפנים תמצית רישום, לתרגמו לשפת המדינה ולאשר תרגום זה באמצעות נוטריון.

על מנת להירשם לנישואים דורשת כל מדינה תקופת שהות מינימלית בתחומיה. יש מדינות הדורשות שהייה ממושכת (ספרד - שנתיים, הולנד - תשעה חודשים) ועל כן מומלץ לברר מראש את משך השהייה הנדרש.

ברישום הנישואים תידרשו להציג לכל הפחות את המסמכים הבאים:

- דרכון בתוקף.
- תמצית רישום הפרטים האישיים ממשרד הפנים מתורגמת לשפת המדינה וחתומה ע״י נוטריון (מקור ותרגום).
- גרושים - תעודת גירושין מתורגמת ומאושרת ע״י נוטריון.
- אלמן / אלמנה - תעודת פטירה מתורגמת ומאושרת ע״י נוטריון.

את אמיתות תעודת הנישואין יש לאשר במדינה שבה נישאים באמצעות חותמת שנקראת APOSTILLE, אותה ניתן להשיג בבית משפט מקומי או בסמוך לאחד ממשרדי הממשלה. ישנן מדינות אשר אינן חתומות על האמנה המסדירה אימות תעודות באמצעות אפוסטיל. במדינות אלה אפשר לאמת את התעודה בשגרירות ישראל , לאחר קבלת אישורו של משרד החוץ של אותה המדינה.

**לא ניתן לאמת תעודות נישואין בדיעבד באמצעות נציגויות אותן מדינות בארץ!**

**ללא חותמת זו (או ללא אימות שגרירות ישראל בחו״ל) לא יכיר משרד הפנים בתעודת הנישואין.**

## תקפות הנישואים במדינת ישראל

כפי שצוין לעיל, מעמדם האישי של הנישאים בדרך השונה מזו שמציע הממסד הרבני, אינו מוסדר באופן מפורש בחוק ובפסיקת בתי המשפט. לחוסר בהירות זה השלכות שונות על מעמד בני הזוג.

להלן תיבחן תקפות הנישואים בשלושה מישורים: בפני רשויות המדינה, בעניין המעמד האישי ולצורכי גט, תוך התייחסות לכל אחד ממרכיבי החבילה: הטקס היהודי המתקדם, הנישואים האזרחיים בחו״ל והסכם הממון.

## תקפות הנישואים בפני המדינה ורשויותיה

במישור זה נכלל מעמדם של בני הזוג בפני רשויות השלטון וגופים פרטיים, ביניהם: הביטוח הלאומי, משרד השיכון, רשויות המס וקופות החולים. בנוגע לפעילותם של גורמים אלו, מעמד של ״זוג נשוי״ יכול להקנות שורת זכויות וחובות לבני הזוג.

גופים אלה אינם מתעניינים בצורת הנישואים של בני הזוג. רישומם של בני הזוג כנשואים במרשם האוכלוסין (קרי בתעודת הזהות) הנו תנאי מספיק להכרה בהם כזוג כנשוי.

כפי שצוין, טקס הנישואים המתקדם אינו מוכר ע״י משרד הפנים לצורך מרשם האוכלוסין. ההכרה בזוג כנשוי מושגת, עפ״י המדיניות הנהוגה כיום, ע״י טקס נישואים אזרחי בחו״ל בלבד.

## תקפות הנישואים לצורך ענייני המעמד האישי

שאלת תקפותם של נישואים עלולה להתעורר במקרים של פנייה לערכאות לצורך גירושין ו/או מימוש זכויות, הנובעות מקשר הנישואים כגון: מזונות או חלוקת רכוש. במצב המשפטי הקיים, הסמכות לעסוק במרבית נושאי המעמד האישי מסורה במקביל למערכת בתי הדין הרבניים ולמערכת בתי המשפט האזרחיים. הערכאה בה יידון העניין תהיה הערכאה שאליה תוגש התביעה/הבקשה לדיון בידי אחד מבני הזוג. עניין הגט עצמו יידון בבית הדין הרבני.

לאור כפל הסמכויות בין בתי הדין הרבניים לבתי המשפט האזרחיים קבע בית המשפט העליון כי הדין אשר יחול על עניינים שאינם בסמכותו הבלעדית של בית הדין הרבני יהא הדין האזרחי ולא הדין הדתי. למרות זאת, קביעתו של בית המשפט העליון לא תמיד מיושמת על ידי בתי הדין הרבניים וחשוב לדעת את יחסה של כל אחת ממערכות אלו כלפי טקס הנישואים.

## עמדת בתי הדין הרבניים

במצב הקיים כיום ועל אף פסיקתו של בית המשפט העליון כאמור, קיימת אפשרות כי בתי הדין הרבניים לא יכירו בתוקף טקס החופה והקידושין שנערך ע"י הרב המתקדם וכן לא יכירו בתוקף טקס הנישואים האזרחי שנערך בחו"ל. משמעות מצב זה היא שגם אם בית הדין הרבני ידרוש מבני הזוג גט לצורך התרת הקשר (כפי שיוסבר בהמשך), ייתכן שהוא לא יכיר בקשר זה כמקנה זכויות וחובות במערכת היחסים שבין בני הזוג.

חשוב לציין כי דווקא חוסר ההכרה של בתי הדין הרבניים עשוי להצמיח יתרון ניכר לנישאים שלא באמצעות הממסד הרבני. בית הדין, סביר להניח, יחייב את הזוג להתגרש, ובמידה ושאר ענייני המעמד האישי מסורים לבית המשפט לענייני משפחה יצטמצם המגע עם המערכת הרבנית למינימום ההכרחי.

## עמדת בתי המשפט לענייני משפחה

בית המשפט קבע פעמים מספר כי אין תוקף מחייב לטקס נישואים פרטי, כאשר בני הזוג הנישאים לא היו מנועים מלהתחתן באמצעות הרבנות. מכאן נראה שבית המשפט לא יכיר בתוקפו של טקס הנישואים המתקדם לבדו, אם כי העניין טרם נידון באופן מפורש.

עיון בפסיקת בתי המשפט בעבר, מלמד כי לא תמיד יראו בטקס הנישואים האזרחי בחו"ל כמצמיח מערכת זכויות וחובות בין בני הזוג, אם כי מקרים אלה הם בהחלט החריגים לכלל. עם זאת, אין עדיין הכרעה חד משמעית בשאלת התוקף המהותי של טקס זה. חשוב לזכור כי בכל מקרה, סביר להניח, שגם אם בית המשפט לא יראה את בני הזוג כנשואים הוא יכיר בהם כידועים בציבור.

על מנת להסדיר את מערכת הזכויות והחובות של בני הזוג בצורה הבהירה ביותר, מומלץ בכל מקרה לערוך הסכם ממון בין בני הזוג טרם הנישואים כפי שיוסבר בהמשך.

## תקפות הנישואים לצורכי גירושין וגט

ענייני הגירושין של בני זוג יהודים מסורים באופן בלעדי, מכוח חוק, לבתי הדין הרבניים. לפיכך, אם בני הזוג יבקשו לפרק את קשר הנישואים יהיה עליהם לפנות, בכל מקרה, לבית הדין הרבני לצורך הסדרת הגט.

גם אם בית הדין הרבני לא יעניק תוקף מלא לנישואין, קיימת אפשרות שבית הדין הרבני ידרוש גט לחומרא. בנקודה זו כנראה שקיים יתרון לזוגות הנישאים שלא באמצעות הממסד הרבני. התרת קשר נישואים מסוג זה, עשויה להיעשות באמצעות הליך מזורז, שאינו דורש הוכחת עילה או הסכמה למתן גט. בדרך זו נמנעת בעיית העיכובים בהסדרת הגירושין. נכונותו של בית הדין הרבני להכריז על הנישואים כבטלים מעיקרם תמנע את צמיחתה של בעיית עגינות במקרה של

היפרדות בני הזוג ללא גט. יצוין כי גם במקרה זה, יותרו נישואיי בני הזוג והם יירשמו כ״גרושים״ במשרד הפנים. אולם כאמור, קיימת אפשרות סבירה שבית הדין יכיר בנישואים וידרוש גט רגיל.
קיומו של הסכם ממון בין בני הזוג יוכל לצמצם את המגע עם בית הדין הרבני לעניין הסדרת הגט בלבד ולהבטיח את קיום ההתדיינות בדבר הרכוש וענייני המזונות בערכאות האזרחיות (בית המשפט האזרחי, בורר מוסכם וכו׳). במסגרת ההסכם יכולים בני הזוג להתנות בינם כי כל דיון ממוני יערך במסגרת אזרחית. בהיעדר הסכם תקבע ערכאת הדיון לפי מקום הגשת בקשת ההתדיינות הראשונה. למצב זה יכולות להיות השלכות מרחיקות לכת על זכויות הצדדים.

## תקפות הנישואים במדינות אחרות

ענייני המעמד האישי ואופן הסדרתם שונים ממדינה למדינה ונקבעים על פי חוקיה של כל מדינה בהתחשב בכללי המשפט הבינלאומי הפרטי.
לאור הכתוב לעיל, המלצתנו היא שזוגות הרואים עצמם בעתיד, מעוניינים בהגירה או בשהות ארוכת טווח במדינה זרה, ובני זוג שאחד מהם הוא בעל אזרחות זרה, יפנו לנציגות המדינה הזרה בארץ ויבררו את סוגיית ההכרה במעמדה האישי.

## השלכות הנישואים לגבי הילדים

חששות רבים מפני הבחירה בנישואים שלא באמצעות הממסד הרבני קשורים בתחום זה. לפיכך חשוב להדגיש: **מעמדם של הילדים בכל הנוגע לכשרותם והשתייכותם הלאומית והדתית אינו יכול להיפגע מעצם הבחירה בנישואים שאינם באמצעות הרבנות.** מעמד הילדים לצורך רישום הדת והלאום במרשם האוכלוסין ייקבע לפי האם, ואם האם היא יהודייה, יירשמו הילדים כיהודים. התקשרות ההורים בטקס נישואין לא אורתודוקסי אינה מהווה גורם בשאלות של ממזרות ויוחסין. הילדים לא ייפגעו מבחירתם של ההורים, ואם יבחרו בכך, יוכלו להינשא באמצעות הרבנות לכשיגדלו.
בכל הנוגע לזכויות הילדים (מזונות, ירושה, חזקות) אין החוק ו/או בתי המשפט מתחשבים בשאלת אופן נישואי ההורים. זכויותיהם המשפטיות של הילדים מובטחות ללא כל קשר לבחירת ההורים לגבי מיסוד הקשר.

## הסכם הממון בין בני הזוג - נחיצותו ויתרונותיו

אנו ממליצים לזוגות לערוך הסכם ממון בכדי לעגן את זכויותיהם ואת חובותיהם במסגרת קשר הנישואים, ובכך להשלים פערים בדין הישראלי ולתקן עיוותים בדין זה ובדין הדתי. חשוב להדגיש כי הסכם זה נועד לעגן את זכויות הצדדים וחובותיהם גם במקרה של סירוב הרשויות השונות להכיר בתוקף הנישואים. כפי שצוין לעיל, בכוחו של הסכם ממון לצמצם למינימום את המגע עם מערכת בתי הדין הרבניים, באמצעות הסכמה מוקדמת לפיה יידונו ענייני המעמד האישי במסגרת אזרחית דוגמת בוררות אזרחית או בבית משפט לענייני משפחה.

על מנת למנוע טרחה מיותרת מומלץ לערוך את הסכם הממון לפני הנישואין האזרחיים. אם הסכם הממון נערך ונחתם לפני הנישואים האזרחיים יש לאשרו על ידי נוטריון. אם הוא נערך לאחר ביצוע הנישואים האזרחיים - יש לאשרו על ידי בית המשפט לענייני משפחה.